

Oxfordské hnutie, I. časť – Nástup protestantizmu v Anglicku a vznik Anglikánskej cirkvi

Vojtech Bucko

7. marca 2022 ✝ Cirkev História

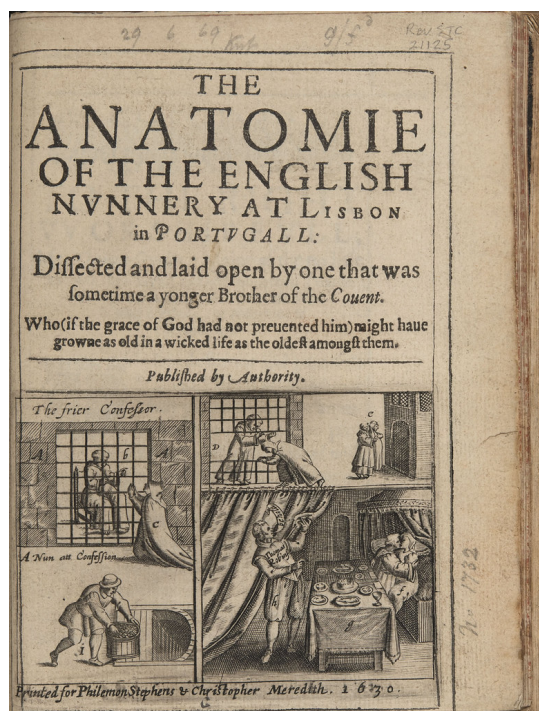
Oxford – interiér univerzity

zdroj: wikimedia commons

Vlna náboženských búrok v XVI. storočí neblaho zasiahla i do anglických náboženských dejín. Roku 1509 nastúpil na trón Henrich VIII., energický panovník, ktorý za svoj spis *Assertio septem sacramentorum* dostal (od pápeža) čestný titul „*defensor fidei*” (obranca viery). Ako nikde inde, ani v Anglicku neboli náboženské pomery utešené. Ani panovník sa neudrжал na dobrej ceste, ukázal sa slabochom vo veciach mravných. Keď Rím nevyhovel (lebo vyhovieť nemohol) jeho žiadosti o zrušenie manželstva s Katarínou Aragónskou, rozhodol sa odtrhnúť Anglicko od katolíckej Cirkvi.

Neviedli ho k tomu dôvody vieroučné, ale jeho náruživosti, jeho mravný nedostatok. K tomu túžba po cirkevných majetkoch urýchlila jeho rozhodnutie. Parlament, ktorý sa skladal z ľudí rázu Henrichovho, nekládol prekážky kráľovým plánom. Boli odhlasované zákony, ktoré boli priamo alebo nepriamo namierené proti Cirkvi. Vplyv kráľa a jeho rady vo veciach náboženských stále vzrastal, lebo nebolo toho, kto by sa mu bol rázne postavil do cesty. Nakoniec kráľ vyhlásil sa za protektora cirkvi, za jej najvyššiu hlavu, a žiadal od kňazstva prisahu v tomto zmysle.

Henrich VIII. odohnal svoju zákonitú manželku Katarínu Aragónsku a dal sa zosobášiť s Annou Boleynovou. Zákon z roku 1534, tzv. *Zákon postupnosti*, ustanovuje, že jeho nástupcom na tróne bude Alžbeta z druhého manželstva kráľovho. Beda kňazovi, ktorý by sa bol odvážil kázať proti tomuto manželstvu kráľovmu, alebo neuznávať, že kráľ je najvyššou hlavou cirkvi v Anglicku. Bola to velezrada, trestaná smrťou.

Protikatólicka tlač zo 17. storočia

zdroj: flickr.com

Svetskí kňazi zväčša podľahli kráľovmu teroru, rehoľníci, ktorí sa vzpierali, boli vypovedaní alebo uväznení. Preto dal kráľ odhlasovať zákon o zrušení kláštorov. Kartuziánsky prior z Londýna, Houghton, biskup Fischer či Tomáš Morus, umučený 6. júla 1535, otvárajú rad anglických mučeníkov. Kláštory boli zatvárané a kráľovskí vizitátori brádzia krajinu, hrozne pritom vyčítajúc. V roku 1536 bolo zavretých 300 kláštorov a vyhnaných okolo 2000 rehoľníkov i rehoľníc. Množstvo z nich umiera vo väzení alebo na popraviske.

Luteráni, ktorí prichádzajú do Anglicka, sa snažia získať kráľa pre svoje učenie, ale ich neprijal. Ba zdá sa, že mal niekedy i chvíle ľútosti, ako tomu nasvedčuje 6 artikulov, odhlasovaných na sneme roku 1539, v ktorých sám hájil pravú vieru. Dal uväzniť tých, ktorí neverili v transsubstanciáciu alebo v niektorý iný článok viery. Kráľ síce rozkol zasial, ale nechcel nijakú zmenu v článkoch viery. O tom svedčí aj 6 zmienovaných článkov viery, podľa ktorých:

- vo svätom prijímaní Telo Kristovo pod spôsobom chleba a vína skutočne je prítomné;
- prijímanie pod oboma spôsobmi k spaseniu nie je nevyhnutne potrebné;
- kňazi sa nesmú ženiť;
- sľuby čistoty treba zachovávať;
- sväté omše za mŕtvych treba zachovávať;
- súkromná spoveď je potrebná.

Vidno teda, že jedine mravná spustnutosť bola príčinou všetkého zla a nepokoja, ktoré narobil Henrich VIII. Umrel 28. januára 1547. Bol to zúriviec a ukrutník, ktorý s vierou, životom, majetkom a právami poddaných nakladal podľa svojej vôle a náruživosti. Za svojej 38-ročnej vlády dal popraviť 2 kráľovné, 2 kardinálov, 2 arcibiskupov, 18 biskupov, 13 opátov, 500 priorov a mníchov, 38 doktorov bohoslovnia a práv, 12 vojvodov a grófov, 164 šľachticov, 153 mešťanov a 110 žien.

Po jeho smrti sa zdalo, že dôjde k zmiereniu Anglicka s Rímom. Ale nestalo sa tak. Nástupca Henrichov, Eduard mal ešte len 10 rokov a rada, ktorá za neho vládla, zmýšľala už protestantsky. Roku 1549 bola vydaná nová liturgická kniha *Book of Common Prayer*, ktorá obsahuje už zjavné vplyvy západných reformátorov. Katolícke liturgické knihy miznú, nižšie svätenia sa potlačujú a vyššie odlišujú sa od katolíckych. Roku 1552 bolo **zo svätej omše odstránené všetko, čo pripomínalo jej obetný charakter a oltár bol nahradený stolom, postaveným uprostred presbytéria**. 47 článkov viery je v duchu úplne bludnom a protikatolíckom. Prenasledovanie katolíkov trvá.

Nastúpenie kráľovnej Márie Tudorovej (1553 – 1558) na trón prijali mnohí ako vyslobodenie. Mária bola úprimná katolíčka, pritom rázna, mravná, dobrotivá, milovaná. Pravda, nenávideli ju tí, ktorým schizma pomohla k bohatstvu. Sami protestantskí spisovatelia ju počítajú, keď aj nie k najväčším, ale aspoň k najlepším panovníkom. Ale jej prílišná horlivosť za rýchle vyhubenie bludu, prenasledovanie protestantov a kalvínov popudili proti nej šľachtu. Jej svadba s kráľom Filipom Španielskym zosilnila španielsky vplyv, idúci proti duchu Anglicka. K tomu vznikla ešte aj vojna s Francúzskom.

Henrich VIII. a jeho verní pomocníci

zdroj: wikimedia commons

Keď roku 1558 nastúpila kráľovná Alžbeta, padli všetky nádeje na možný zmier. Schizma bola dokonaná, hoci väčšia časť krajiny zmýšľala katolícky. Na žiadosť kňazov, aby nebolo nič menené vo viere, bolo odpovedané pripravovaním novej liturgickej knihy, na ktorej pracovali len ľudia, zmýšľajúci luteránsky alebo kalvínsky.

Pred Veľkou nocou bolo vydané vyhlásenie, odporúčajúce prijímanie po oboma spôsobmi. Proti katolíkom písali sa potupné spisy, zosmiešňujúce pápeža, biskupov, kňazov i katolícku náuku. Nastalo silné prenasledovanie katolíkov. Zákony, vydané za kráľovnej Márie, boli zrušené. Proti novej *Prayer Book* sa vzopreli mnohí biskupi a kňazi, mnohí odmietli prisahu *suprenitencie*, tzn. uznanie kráľovnej za najvyššiu hlavu cirkvi. Boli preto zosadení a uväznení. Vymenovaná nová hierarchia definitívne ustálila anglikanizmus.

Aká bola táto nová viera? Učenie anglikánske obsahuje 39 artikulov z roku 1563, ktoré podobajú sa vyznaniu viery 42 artikulov Eduarda VI. z roku 1552. Ich duch je luteránsky a neboli s nimi spokojní tí, ktorí boli prívržencami učenia kalvínskeho. Začínajú sa takto: „*Súč z vôle Božej obhajcom viery a najvyššou hlavou cirkvi v našich štátoch, považujeme za patričné Našej kráľovskej povinnosti a Našej náboženskej horlivosti udržať a zachovať cirkev nám zverenú v jednote pravého náboženstva... Vyhlasujeme, že články viery cirkvi v Anglicku obsahujú pravú náuku cirkvi, odpovedajúcu*

slovu Božiemu.“

Prvý článok týka sa učenia o Najsvätejšej Trojici a neobsahuje nič proti viere. Články 2. – 4. hovoria o Kristu Pánovi, článok 5. o Duchu Svätom. Článok 6. už prejavuje vplyv luteránstva: „*Písmo Sv. obsahuje všetky veci, potrebné ku spáse, takže všetko, čo v ňom nie je, alebo ním nemôže byť dokázané, nesmie byť ani nikým pokladané za článok viery.*“ Tým neuznáva sa ani Tradícia, ani deuterokánonické knihy. Článok 7. hovorí o Starom zákone, 8. o trojakom Kréde, 9. o dedičnom hriechu 10. o slobodnej vôli. Článok 11. o ospravedlnení: „*Jedinou dokonale zdravou a utešujúcou náukou je, že sme ospravedlnení jedine skrze vieru.*“

Ďalšie články hovoria o hriechu, o predestinácii, o Kristu Pánovi, ktorý je jediný bez hriechu. V 19. článku o cirkvi sa prikazuje veriť, že „*cirkev Ježiša Krista je zhromaždenie veriacich, v ktorom hlásané je čisté slovo Božie a udeľované sú sviatosti podľa ustanovenia Kristovho. Ako cirkev jeruzalemská, alexandrijská a antiochijská zblúdili, tak zblúdila i cirkev rímska; zblúdili nielen vo veciach mravov a v obradoch, ale i vo veciach viery.*“ Články 20. a 21. hovoria o autorite cirkvi a o generálnych konciloch, ktoré „*nemôžu byť zvolané bez vôle a rozkazu panovníka a môžu blúdiť, ako často blúdili, i vo veciach týkajúcich sa Boha...*“ Článok 22. hovorí, že „*rímske učenie o očistci, o odpustkoch, o kulte adorácie, ako aj o obrazoch či relikviách a vzývaní svätých je nesprávne, nie je to v duchu Písma a odporuje skôr slovu Božiemu.*“ Články 23. a 24. ustanovujú, že **pri obradoch užívať treba ľudovú reč.**

Dobové vydanie *Book of Common Prayer*

zdroj: flickr.com

Články 25. – 27. podávajú učenie o sviatostiach: „*Dve sviatosti boli ustanovené Kristom naším Pánom, v Evanjeliu, totiž krst a večera Pánova. Pokiaľ sa týka ostatných piatich, totiž birmovania, spovede, ordinácie, manželstva a posledného pomazania, nemôžu byť kladené medzi sviatosti Evanjelia, lebo sa zrodili z falošnej tradície apoštolskej. Iné sú stavy života, autorizované v Písme, ale nemajúce toho istého rázu sviatosti ako krst a večera Pánova, lebo nemajú viditeľného znamenia, ani Bohom ustanoveného obradu.*“

Článok 28. neuznáva transsubstanciáciu (premenu vína a chleba na pravé Telo Ježiša Krista, pozn. red.): „*Transsubstanciáciu chleba a vína nemožno dokázať z Písma, je proti jasnému zneniu Biblie, ničí podstatu Sviatosti oltárnej a dala podnet k mnohým poverám...*“ Podľa článku 30. musí byť Sviatosť oltárna podávaná pod oboma spôsobmi všetkým veriacim bez rozdielu. Článok 31. zavrhuje svätú omšu ako obetu: „*Obeta Kristova, raz prinesená, je dokonalým vykúpením, zmierením a zadosťučinením za všetky hriechy celého sveta, za dedičný hriech i za hriechy osobné: okrem*

tejto obety niet nijakého iného zadostučinenia za hriech. Preto obety svätých omší, v ktorých vraj kňaz obetuje Ježiša Krista za živých a mŕtvych, boli iba rúhavými bájkami a nebezpečnými ilúziami.“

Podľa článku 32. kňazom je dovolené ženit sa. Podľa článku 34. cirkev má právo meniť alebo rušiť určité obrady, lebo „*pochádzajú jedine z autority ľudskej*“. Podľa článku 35. svätenie diakonov, kňazov a biskupov musí sa konať podľa nového spôsobu. Podľa článku 37. panovník je najvyššou cirkevnou hlavou v Anglicku a „*rímsky biskup (pápež) nemá nijakej právomoci v anglickom kráľovstve.*“

Tento stručný obsah 39 artikulov ukazuje, ako protestantizmus a kalvinizmus pôsobil na utvorení „kréda“ Anglikánskej cirkvi. Už za Alžbety, ale hlavne za jej nástupcov, Jakuba I. Stuarta (1603–25) a jeho syna Karola I. (1625–49) bol vedený tuhý boj medzi luteránstvom a kalvinizmom. Kalvíni zavrhovali všetky bohoslužobné rúcha, všetky obrazy v kostoloch, sochy, oltáre, organy atď., jedine uznávali biskupov, iní nie. Tak došlo k tuhým bojom vo vnútri samej Anglikánskej cirkvi. Raz bolo víťazstvo na jednej, iný raz na druhej strane.

Po poprave biskupa Lauda i kráľa Karola I. zvíťazilo kalvínske puritánstvo. Prvým činom zvíťazivšieho puritánstva bolo zrušenie episkopátu zákonom z roku 1643. *Book of Common Prayer* bola nahradená tzv. „*directory*“ v duchu kalvínskom. Víťazstvo puritánov trvalo len asi do 1660, keď sa ujal vlády Karol II. Za neho nastáva ustálenie a začína sa tvoriť určitá tradícia, ktorá s nevelkými zmenami trvá až dodnes. Od Karola II. datuje sa ustálenie anglikanizmu, ale zároveň ukazujú sa čoraz zreteľnejšie následky odpadu a zrady, ktorých sa dopustili Angličania odpadom od katolíckej Cirkvi.

Od štátnej Anglikánskej cirkvi sa časom mnohí odlúčili a tvoria menšie alebo väčšie skupiny. Sú to presbyteriáni, kongregacionalisti, baptisti, metodisti a ďalší. Nazývajú sa „*dissenters*“. Roku 1875 bolo v Anglicku 137 týchto náboženských spoločností, pričom medzi ktoré ne boli i katolíci a prívrženci lorda Halifaxa.

Anglikánska cirkev má v Anglicku asi 20 miliónov duší (stav platný pred II. svetovou vojnou, platí aj pre počty v nasledujúcich riadkoch odstavca, pozn. red.). Má dvoch arcibiskupov a 41 biskupstiev. V čele stojí arcibiskup z Canterbury, ako prímás Anglikánskej cirkvi. V ostatnej britskej ríši, ako v Severnom Írsku, Škótsku, v Kanade, v Austrálii, v Južnej Afrike a inde k Anglikánskej cirkvi náleží asi 8 miliónov ľudí. V Spojených štátoch severoamerických, kde má meno „Episkopálna cirkev“, asi 3 milióny duší. Ostatní anglickí obyvatelia britského impéria patria k tzv. „*dissenters*“ a k iným protestantským spoločnostiam. Katolíkov je v celej Britskej ríši okolo 16 miliónov.

Ako už bolo spomenuté, podliehal vnútorný vývoj Anglikánskej cirkvi mnohým zmenám, ktoré sa prejavili v troch hlavných smeroch: vo „Vysokej“, „Nízkej“ a „Širokej“ cirkvi.

Vysoká cirkev (High Church) je konzervatívny smer Anglikánskej cirkvi. Zdôrazňuje svoj historický ráz, spojitosť s prvotnou cirkvou, biskupské zriadenie a liturgickosť. Tento smer sa najviac približuje katolíckej Cirkvi. Tu povstalo aj tzv. „Oxfordské hnutie“, zvané i traktarianizmus alebo puseyzmus, z ktorého potom vznikol ritualizmus a anglo-katolicizmus. O Oxfordskom hnutí bude reč obsírnejšie ďalej. Anglo-katolíkov možno považovať za pravé krídlo Vysokej cirkvi, rozšírené a vplyvné.

Široká cirkev (Broad Church) tvorí liberálny, racionalistický smer v Anglikánskej cirkvi. Zdôrazňuje právo slobodného bádania, stojí pod vplyvom nemeckej protestantskej teológie. Rozšírená je v širokých vrstvách ľudových.

Nízka cirkev (Low Church) predstavuje vlastný evanjelický smer Anglikánskej cirkvi. Jej cieľom je starosť o praktickú individuálnu zbožnosť, osobné posvätenie. Tento smer pričiňuje sa najmä o rozšírenie Biblie a koná pouličné kázne. Je najslabší zo všetkých troch uvedených smerov.

Anglikánsky biskup v 18. storočí

zdroj: wikimedia commons

Od začiatku schizmy možno pozorovať v Anglicku a v anglikanizme nemohúcnosť a neschopnosť nájsť jedinou cestu a uberať sa po nej. Čo bolo dnes vyhlásené, to zajtra bude zrušené. Za nástupcov Karola II., Jakuba II., Viliama III. Oranžského a kráľovnej Anny, stáva sa síce anglikanizmus oficiálnou cirkvou, ale duchovní sa stávajú zároveň štátnymi úradníkmi. Nemajúc sily a oporu v náuke, nemajú ani oduševnenia, ani opravdivosti. Celá doba oddávala sa ľahkomyselnosti a bezstarostnosti. Prestávalo sa veriť. V tomto náboženskom spánku vznikajú sekty, ktoré chcú zachrániť vieru v Anglicku.

Nepodarilo sa im to, ale predsa rozvírili hladinu náboženského života, a čo je hlavné vzbudili niekoľko takých jednotlivcov, ktorí hlboko zasiahli do vývoja Anglikánskej cirkvi a Anglicka vôbec. Takými boli: John Keble (1792 – 1866), Bouverie Pusey (1808 – 82), Hurrell Froude (1803 – 1836) a duša celého hnutia John Henri Newman (1801 – 90), tvorcovia tzv. „Oxfordského hnutia“ za obrodu náboženského života v Anglicku.

dokončenie v II. časti

Článok vyšiel pôvodne v časopise Kultúra 12/1933, do elektronickej podoby bol spracovaný Dominikánskou knižnicou, pre zverejnenie na stránke christianitas.sk bol čiastočne upravený

redakciou Christianitas.sk.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/oxfordske-hnutie-i-cast-nastup-protestantizmu-v-anglicku-a-vznik-anglikanskej-cirkvi/>